

1. Να βρείτε το είδος των συλλογισμών και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

- α. Πρόταση 1: Όλοι οι άνθρωποι είναι θνητοί.
 Πρόταση 2: Ο Σωκράτης είναι άνθρωπος.
 Συμπέρασμα: Ο Σωκράτης είναι θνητός.

Είδος συλλογισμού: ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΣ από το γενικό στο ειδικό

Αιτιολόγηση:

- β. Πρόταση 1: Το σπουργίτι πετάει στον ουρανό
 Πρόταση 2: Το περιστέρι πετάει στον ουρανό
 Πρόταση 3: Ο γλάρος πετάει στον ουρανό
 Πρόταση 4: Το σπουργίτι, το περιστέρι, ο γλάρος είναι πουλιά.
 Συμπέρασμα: Άρα (όλα) τα πουλιά πετούν στον ουρανό

Είδος συλλογισμού: ΕΠΑΓΩΓΙΚΟΣ από το ειδικό στο γενικό

Αιτιολόγηση:

- γ. Πρόταση 1: Το πορτοκάλι είναι φρούτο και έχει βιταμίνες
 Πρόταση 2: Το μήλο είναι φρούτο
 Συμπέρασμα: Άρα, κατά πάσα πιθανότητα, το μήλο έχει βιταμίνες

Είδος συλλογισμού: ΑΝΑΛΟΓΙΚΟΣ από το ειδικό στο ειδικό

Αιτιολόγηση:

2. Να βρείτε τέσσερα παραδείγματα συνυποδηλωτικής χρήσης του λόγου στο παρακάτω κείμενο.

Υπάρχουν σοβαροί λόγοι να πιστεύουμε πως ο πολιτισμός μας έχει παρεκκλίνει, αν δεν έχει πάρει ολότελα στραβό δρόμο κάτω από την επίδραση σκοτεινών εκμεταλλευτών. Μόνη ελπίδα να διορθωθεί η πορεία του, όσο θα είναι ακόμα καιρός, το βιβλίο. Ο Βολταίρος είχε πει κάποτε πως τον κόσμο τον κυβερνάνε τα βιβλία. Σήμερα πρέπει ένας άλλος λόγος, ακόμα πιο κρίσιμος, να ειπωθεί: Πως ο κόσμος, αν σωθεί, θα το χρωστάει στο βιβλίο. Γιατί αυτό το γκόλφι της ανθρωπιάς έχει τη δύναμη να ξορκίζει τα δαιμόνια, να εξυγιαίνει την ατμόσφαιρα, να οπλίζει τη λυτρωτική φαντασία, να ξυπνάει την αυτογνωσία, ν' ανάβει το μάτι, να στυλώνει το φρόνημα, να ψυχώνει το χέρι.

Παράδειγμα 1°

Επίδραση σκοτεινών εκμεταλλευτών

Παράδειγμα 2°

τον κόσμο τον κυβερνάνε τα βιβλία

Παράδειγμα 3°

το γκόλφι της ανθρωπιάς

Παράδειγμα 4°

να εξυγιαίνει την ατμόσφαιρα

3. Να χαρακτηρίσετε τις ακόλουθες προτάσεις ως σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ):

α. Ο γλωσσικός κώδικας χρησιμοποιείται μόνο στη λήψη μηνυμάτων.	Σ	Λ
β. Ομιλία είναι ο τρόπος με τον οποίο κάθε άτομο χρησιμοποιεί το γλωσσικό κώδικα.	Σ	Λ
γ. Η γλώσσα μοιάζει με ένα λεξικό του οποίου αντίτυπα χρησιμοποιεί κάθε μέλος της γλωσσικής κοινότητας.	Σ	Λ
δ. Η γλώσσα διακρίνεται σε προφορική και γραπτή.	Σ	Λ
ε. Η ιδιόλεκτος ενός ομιλητή δεν μπορεί να βελτιωθεί.	Σ	Λ
στ. Ο προφορικός λόγος σήμερα δεν θεωρείται κατώτερος από τον γραπτό.	Σ	Λ

4. Να συμπληρώσετε κάθε κενό με την κατάλληλη λέξη από αυτές που δίνονται: Ιδίωμα, ιδιωτισμός, διάλεκτος.

Διάλεκτος ονομάζουμε μια γλωσσική ποικιλία διαδεδομένη σε μεγάλη έκταση που παρουσιάζει έντονες αποκλίσεις από την Κοινή Νεοελληνική, ενώ **ιδίωμα** μια μικρότερη γλωσσική διαφοροποίηση που δεν εμποδίζει την κατανόηση από τους άλλους ομιλητές. **ιδιωτισμός** είναι κάθε γλωσσικό στοιχείο (φωνητικό, γραμματικό, συντακτικό, λεξιλογικό) που είναι άγνωστο στην Κοινή Νεοελληνική. **διάλεκτοι** και **ιδιώματα** συναποτελούν και τροφοδοτούν την ελληνική γλώσσα.

5. Να χαρακτηρίσετε τις ακόλουθες προτάσεις ως σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ):

α) Ο προφορικός λόγος είναι κατώτερος από τον γραπτό.	Σ	Λ
β) Στον προφορικό λόγο συχνά διορθώνουμε την έκφρασή μας τη στιγμή που μιλάμε.	Σ	Λ
γ) Ο προφορικός λόγος απαιτεί πυκνότητα νοημάτων.	Σ	Λ
δ) Στον γραπτό λόγο υπάρχει μεγαλύτερη ποικιλία και αριθμός συνδετικών και μεταβατικών λέξεων.	Σ	Λ
ε) Μία ομιλία στη γιορτή της 25ης Μαρτίου είναι παράδειγμα προσχεδιασμένου προφορικού λόγου.	Σ	Λ

6. Να χαρακτηρίσετε τις ακόλουθες προτάσεις ως σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ):

α) Όποιος έχει περισσότερες γνώσεις πάνω σε ένα θέμα, έχει το δικαίωμα να μονοπωλεί το λόγο.	Σ	Λ
β) Όταν μιλούν ταυτόχρονα οι συνομιλητές, ο διάλογος γίνεται πιο ενδιαφέρων.	Σ	Λ
γ) Επιτυχημένος είναι ο διάλογος μόνο όταν στο τέλος οι συνομιλητές συμφωνούν.	Σ	Λ
δ) Τα έντονα εξωγλωσσικά στοιχεία μπορεί να αποσπάσουν την προσοχή των συνομιλητών από τα λεγόμενα.	Σ	Λ
ε) Όταν η σχέση πομπού και δέκτη λειτουργεί αμφίδρομα, ο διάλογος είναι αποτυχημένος.	Σ	Λ
στ) Οι ατέρμονες συζητήσεις δεν είναι δείγμα γόνιμου διαλόγου.	Σ	Λ

7. Να συμπληρώσετε τα κενά στις επόμενες προτάσεις με μία από τις λέξεις: συνέδριο, συνέλευση, συνεδρίαση, συμβούλιο, σύσκεψη, συνδιάσκεψη.
- Η νέα οικονομική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα συζητηθεί σε **σύσκεψη** κορυφής, στις Βρυξέλλες.
  - Τα δεκαπενταμελές μαθητικό **συμβούλιο** σε έκτακτη **συνεδρίαση** του αποφάσισε τη συμμετοχή του σχολείου στις εκδηλώσεις του Δήμου για το περιβάλλον.
  - Στο ετήσιο **συνέδριο** της Καρδιολογικής Εταιρείας επισημάνθηκαν οι βλαβερές συνέπειες του καπνίσματος στη λειτουργία της καρδιάς.
  - Η γενική **συνέλευση** των εργαζομένων αναβλήθηκε, γιατί δεν είχε απαρτία. Ο πρωθυπουργός προσκάλεσε σε **συνδιάσκεψη** τους αρμόδιους φορείς των ευρωπαϊκών χωρών, προκειμένου να ληφθούν μέτρα για την αντιμετώπιση των συνεπειών μιας νέας ενδεχόμενης οικολογικής καταστροφής.

8. Να αντιστοιχίσετε τις συνώνυμες λέξεις μεταξύ τους:

ΣΤΗΛΗ Α΄	ΣΤΗΛΗ Β΄	ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΣΗ
i) άναυδος	α) υπονοούμενο	i) → γ
ii) κοινότοπος	β) πολυλογάς	ii) → δ
iii) υπαιτιγμός	γ) άφωνος	iii) → α
iv) ευφραδής	δ) τετριμμένος	iv) → ε
v) αμετροεπής	ε) γλαφυρός	v) → β

9. Να αντιστοιχίσετε τη λέξη με τη σημασία της:

ΣΤΗΛΗ Α΄	ΣΤΗΛΗ Β΄	ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΣΗ
i) ταυτολογία	α) έκθεση πεπραγμένων, απόδοση λογαριασμού	i) → δ
ii) λογοκλόπος	β) ακριβολόγος	ii) → γ
iii) υπόλογος	γ) αυτός που παρουσιάζει τα λεγόμενα του άλλου σαν δικά του	iii) → ε
iv) ετυμολογία	δ) επανάληψη του ίδιου νοήματος με άλλα λόγια	iv) → ζ
v) λεπτολόγος	ε) αυτός που οφείλει να δώσει λόγο για τις πράξεις του	v) → β
vi) λογοδοσία	στ) συντομία στο λόγο, λακωνικότητα	vi) → α
vii) βραχυλογία	ζ) η εξήγηση της προέλευσης μιας λέξης	vii) → στ

10. Να μετατρέψετε την παθητική σύνταξη σε ενεργητική στο παρακάτω κείμενο και να απαντήσετε τα ερωτήματα που το ακολουθούν.

Τα μνημεία της τέχνης που βρίσκονται εκτεθειμένα στον αέρα καταστρέφονται καθημερινά λόγω της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Τα μάρμαρα διαβρώνονται από τους ρύπους, γυψοποιούνται και αλλοιώνονται ανεπανόρθωτα.

Να συγκρίνετε το δεδομένο κείμενο με αυτό που προέκυψε με τις μετατροπές και να εξηγήσετε σε ποια από αυτές τις δύο παραλλαγές:

- α) τονίζεται η δράση του υποκειμένου,
- β) τονίζεται η πράξη,
- γ) το ύφος του κειμένου είναι πιο άμεσο και ζωηρό.

Ενεργητική σύνταξη:

Η ατμοσφαιρική ρύπανση καταστρέφει τα μνημεία της τέχνης που βρίσκονται εκτεθειμένα στον αέρα. Οι ρύποι διαβρώνουν, γυψοποιούν, αλλοιώνουν τα μάρμαρα ανεπανόρθωτα.

α) ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ

β) ΠΑΘΗΤΙΚΗ

γ) ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ

11. Να βρείτε τον τρόπο ανάπτυξης των παρακάτω παραγράφων:

α) Ένα χάσμα χωρίζει το Σωκράτη από τους σοφιστές. Ο Σωκράτης αναζήτησε τη μία και καθολική έννοια, τη μία και καθολική αλήθεια, ενώ οι σοφιστές υποστήριζαν τις πολλές γνώμες για το ίδιο πράγμα. Επίσης και στον τρόπο της ζωής υπάρχει ριζική αντίθεση μεταξύ σοφιστών και Σωκράτη. Οι σοφιστές ήταν «έμποροι» γνώσεων, ενώ ο Σωκράτης υπήρξε ένας άμισθος δάσκαλος και ερευνητής της αλήθειας. Το μόνο κοινό μεταξύ των σοφιστών και του Σωκράτη ήταν ότι κι αυτός κι εκείνοι διαπίστωσαν ότι η παραδεδομένη μόρφωση και παιδεία δεν ήταν αρκετή για την εποχή τους.

Τρόπος ανάπτυξης:

Σύγκριση / αντίθεση

β) Το καταναλωτικό μοντέλο δημιουργεί συνθήκες τριβής του νέου με τον εαυτό του και κατ' επέκταση με τους άλλους. Ο καταναλωτισμός ως έκφραση και δομικό στοιχείο του καπιταλισμού σπρώχνει τα άτομα στην ταύτιση της ευτυχίας με την απόκτηση υλικών αγαθών. Το άτομο, δηλαδή, εκδηλώνει συσσωρευμένη αγωνία επειδή δεν έχει αποκτήσει όσα θα ήθελε και ενδέχεται οι γύρω του να έχουν στην κατοχή τους. Μια ακόμη έκφραση τριβής είναι και η σύγχυση και η ακρισία που χαρακτηρίζουν τον «homo consumens». Ο ίδιος συγχέοντας τις πραγματικές του ανάγκες με τις τεχνητές ενδιαφέρεται κυρίως για τις δεύτερες. Έτσι, αδιέξοδες καταστάσεις ορθώνονται μπροστά του τις οποίες προσπαθεί να ξεπεράσει ακόμα και με τη χρήση βίας.

Τρόπος ανάπτυξης:

Αίτιο – αποτέλεσμα

γ) Συχνά, βέβαια, ακόμη και ο οξύτερος νους προδίδεται από την ψυχική υστέρηση και αδυναμία. Γι' αυτό είναι αδήριτη ανάγκη η πνευματική ευεξία να συνοδεύεται και από ανάλογη ψυχική ευρωστία. Χωρίς εφόδια, όπως η επιμονή και η αποφασιστικότητα, οι δυσκολίες που διαρκώς θα ορθώνονται μπροστά

στον αγωνιστή για την ελευθερία του θα φαντάζουν ανυπέρβλητες. Θα τον εξομοιώνουν με ένα ναυαγό που έχει να αντιπαλέψει τη μανιασμένη θάλασσα, τα κύματα της οποίας συνεχή και θεόρατα τον χτυπούν και τον καταρρακώνουν ψυχικά, μέχρι πολύ σύντομα να τον εξοντώσουν. Γι' αυτό χρειάζεται το άτομο να επιδεικνύει αγωνιστικό φρόνημα, ώστε να κατορθώνει να ανθίσταται στις παντοειδείς δυσχέρειες προκειμένου να μπορεί να προασπίζεται τις προσωπικές του ιδέες και επιλογές, οι οποίες συνιστούν και τον πυρήνα της ατομικής του ιδιοσυστασίας, την ουσία τελικά της προσωπικής του ελευθερίας.

Τρόπος ανάπτυξης:

Αιτιολόγηση

δ) Τέχνη ονομάζεται το σύνολο της ανθρώπινης δημιουργίας με βάση την πνευματική κατανόηση, επεξεργασία και ανάπλαση, κοινών εμπειριών της καθημερινής ζωής σε σχέση με το κοινωνικό, πολιτισμικό, ιστορικό και γεωγραφικό πλαίσιο στο οποίο διέπονται. Αποτελεί μια ευρύτερης ερμηνείας ονομασία που χρησιμοποιείται για να περιγράψουμε τη διαδικασία, της οποίας προϊόν είναι κάτι το μη φυσικό, το οποίο ακολουθεί τους κανόνες του δημιουργού. Κατά συνέπεια όροι με κοινή ρίζα όπως τεχνικό, τεχνίτης, καλλιτέχνης αποδίδονται σε ανθρώπινες δημιουργίες και δραστηριότητες αυθαίρετες με τη ροπή του φυσικού κόσμου. Στον Δυτικό κόσμο η τέχνη περιγράφεται ως «art», από το Λατινικό «ars» που εν μέρει σημαίνει διακανονίζω, διευθετώ. Η τέχνη, με την ευρύτερη έννοια, είναι η έκφραση της ανθρώπινης δημιουργικότητας και φαντασίας.

Τρόπος ανάπτυξης:

Ορισμός

12. Στις παραγράφους που ακολουθούν να εντοπιστούν τα δομικά μέρη και οι συνδετικές λέξεις (να προσδιορίσετε τη σημασία τους).

- Θα ήταν επικίνδυνο σφάλμα να στηριχτούμε στην άποψη ότι ο πυρηνικός πόλεμος μπορεί ν' αποφευχθεί με το πυρηνικό αδιέξοδο ή την ισορροπία του τρόπου. Πρώτο, γιατί η τεχνολογία μπορεί να καταστρέψει αυτή την ισορροπία. Έπειτα η ισορροπία γίνεται όλο και πιο ασταθής με την απόκτηση πυρηνικών όπλων από ολοένα και περισσότερες χώρες. Τέλος, γιατί κανένας δεν μπορεί να εγγυηθεί πως ένας παράφρονος ηγέτης, φιλόδοξος στρατηγός ή και αδέξιος χειριστής δε θα «πατήσει το κουμπί» για να ξεκινήσει το πυρηνικό ολοκαύτωμα.

Δομικά μέρη:

- **Θεματική περίοδος:** Θα ήταν επικίνδυνο σφάλμα να στηριχτούμε πάνω στην άποψη ότι ο πυρηνικός πόλεμος μπορεί ν' αποφευχθεί με το πυρηνικό αδιέξοδο ή την ισορροπία του τρόπου.
- **Σχόλια/ λεπτομέρειες:** Πρώτο, γιατί η τεχνολογία μπορεί να καταστρέψει αυτή την ισορροπία. Έπειτα η ισορροπία γίνεται όλο και πιο ασταθής με την απόκτηση πυρηνικών όπλων από ολοένα και περισσότερες χώρες.
- **Κατακλείδα:** Τέλος, γιατί κανένας δεν μπορεί να εγγυηθεί πως ένας παράφρονος ηγέτης, φιλόδοξος στρατηγός ή και αδέξιος χειριστής δε θα «πατήσει το κουμπί» για να ξεκινήσει το πυρηνικό ολοκαύτωμα.

Συνδεδειγμένες λέξεις:Πρώτο : απαρίθμησηΈπειτα: χρονική ακολουθίαΤέλος: συμπέρασμα

- Το εμπόδιο στη γραπτή επικοινωνία μπορεί να υπερνικηθεί με το καλό γράψιμο και το σωστό διάβασμα. Μπορεί ο συγγραφέας να μας προσφέρει ένα καλοδομημένο και σαφές κείμενο για να επικοινωνήσει άμεσα μαζί μας, αλλά μόνη της η προσπάθεια αυτή δεν αρκεί · πρέπει κι εμείς να κάνουμε το άλλο μισό του δρόμου. Ως αναγνώστες πρέπει να σκάβουμε τη σήραγγα επικοινωνίας από τη δική μας πλευρά και μάλιστα όχι με οποιονδήποτε τρόπο αλλά μόνο με όλους εκείνους τους υπολογισμούς της μηχανικής που θα επιτρέψουν να συμπίεσουμε στο ίδιο σημείο της πνευματικής μας συνάντησης.

Δομικά μέρη:

- **Θεματική περίοδος:** Το εμπόδιο στη γραπτή επικοινωνία μπορεί να υπερνικηθεί με το καλό γράψιμο και το σωστό διάβασμα
- **Σχόλια/ λεπτομέρειες:** Μπορεί ο συγγραφέας να μας προσφέρει ένα καλοδομημένο και σαφές κείμενο για να επικοινωνήσει άμεσα μαζί μας, αλλά μόνη της η προσπάθεια αυτή δεν αρκεί· πρέπει κι εμείς να κάνουμε το άλλο μισό του δρόμου. Ως αναγνώστες πρέπει να σκάβουμε τη σήραγγα επικοινωνίας από τη δική μας πλευρά και μάλιστα όχι με οποιονδήποτε τρόπο αλλά μόνο με όλους εκείνους τους υπολογισμούς της μηχανικής που θα επιτρέψουν να συμπίεσουμε στο ίδιο σημείο της πνευματικής μας συνάντησης.
- **Κατακλείδα:** δεν έχει

Συνδεδειγμένες λέξεις:Αλλά: αντίθεσημάλιστα: έμφαση**Επιμέλεια: Πατέρα Αγγελική**

ΚΕΙΜΕΝΑ

Κείμενο 1^ο :
 «Αναλφάβητα 250 εκατομμύρια παιδιά λόγω κακής ποιότητας εκπαίδευσης»

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Πώς αποδεικνύεται η κρίση της εκπαίδευσης στο κείμενο;

Σύμφωνα με έρευνα του Εκπαιδευτικού, Επιστημονικού και Πολιτιστικού Οργανισμού του ΟΗΕ, η κρίση στην εκπαίδευση αφήνει αναλφάβητα μεγάλο ποσοστό παιδιών παγκοσμίως. Το πρόβλημα είναι μεγαλύτερο στις αναπτυσσόμενες χώρες που αν και κάποια παιδιά τελειώνουν το δημοτικό δε γνωρίζουν ανάγνωση και γραφή.

Κείμενο 2^ο :
 «Greeklish»

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

α. Να επισημάνετε στο κείμενο δύο όρους του ειδικού λεξιλογίου.
 Ασύγχρονη επικοινωνία / Τεχνολογικά Διαμεσολαβημένη Επικοινωνία.

β. Να αιτιολογήσετε τη χρήση τους.

Το ειδικό λεξιλόγιο επιτρέπει στο συγγραφέα, να αναφερθεί σε συγκεκριμένες πτυχές του εξεταζόμενου ζητήματος και να δώσει κύρος και επιστημονικό ύφος στο κείμενό του.

Επιμέλεια: Πατέρα Αγγελική

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ

Διαγώνισμα 1^ο :
 «Η γλωσσική κρίση»

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου (100 – 120 λέξεις).

Περίληψη:

Σημαντικά σημεία:

- η γλωσσική κρίση δημιουργεί ερωτήματα.
- τα προβλήματα στη γλώσσα οφείλονται σε πολλούς παράγοντες.
- τα προβλήματα της γλώσσας μπορούν να περιοριστούν με τη γενικότερη μόρφωση και ενημέρωση.
- η δημοτική γλώσσα αποτελεί τη γέφυρα μεταξύ παρόντος και παρελθόντος.

(Μονάδες 25)

2. Να αναπτύξετε σε μια παράγραφο 60 – 80 λέξεων το περιεχόμενο της ακόλουθης φράσης : «Σε όλες του τις συνιστώσες το γλωσσικό πρόβλημα θα πρέπει να αντιμετωπιστεί με τη συνεχή φροντίδα για τη γλώσσα και με την εκπαιδευτική προσπάθεια».

Η σωστή εκμάθηση της γλώσσας θα πρέπει να ξεκινάει από τα πρώτα σχολικά χρόνια ώστε να γίνει κτήμα του μαθητή αλλά ταυτόχρονα να μάθει να τη σέβεται και να την προστατεύει. Η εισβολή της εικόνας έχει συρρικνώσει την γλωσσική έκφραση του ανθρώπου με λογική απόρροια την αδυναμία σωστής γλωσσικής έκφρασης. Η ενασχόληση με τον προφορικό και γραπτό λόγο και η προσπάθεια συνεχής εξάσκησης μπορεί να αμβλύνει το πρόβλημα.

(Μονάδες 10)

3. Να βρείτε τα δομικά μέρη και τον τρόπο ανάπτυξης της δεύτερης παραγράφου του κειμένου.

Δομή

- Θεματική περίοδος: Εμείς ...παλιό γλωσσικό ζήτημα.
- Σχόλια –λεπτομέρειες: Το γλωσσικό πρόβλημα που υπάρχει ...τον οποίο κανένας δεν μπορεί να πει ότι κατέχει στο σύνολό του.
- Κατακλείδα: Τέλος η ολιγαρχική εκπαιδευτική ...δυνατότητα πρόσβασης στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Τρόπος ανάπτυξης:

με αιτιολόγηση γιατί τα σχόλια λεπτομέρειες αιτιολογούν τη θεματική περίοδο.

(Μονάδες 10)

4. Στην πρώτη παράγραφο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί ερωτήσεις. Για ποιο λόγο, κατά τη γνώμη σας, οδηγείται σε αυτή την επιλογή;

- Να δώσει έμφαση, ζωντάνια ,παραστατικότητα
- Να προβληματίσει και να ευαισθητοποιήσει τον αναγνώστη
- Να βοηθήσει στη συνοχή του κειμένου και στην ομαλή μετάβαση σε επόμενη παράγραφο.

(Μονάδες 5)

5. α. Να δώσετε τα συνώνυμα των παρακάτω λέξεων του κειμένου:

▪ σημερινή	→	σύγχρονη
▪ υπάρχει	→	υφίσταται
▪ προσδιορίζεται	→	αποσαφηνίζεται
▪ διακρίνει	→	χαρακτηρίζει
▪ μέρος	→	τμήμα

(Μονάδες 5)

β. Να δώσετε τα αντώνυμα των παρακάτω λέξεων του κειμένου:

- σύγχρονες → παρωχημένες
- τεχνικές → φυσικές
- σύνδεση → αποσύνδεση
- τελευταία → πρώτη
- καθολικός → ατομικός

(Μονάδες 5)

6. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ:

«Υποστηρίζεται από πολλούς ότι η ελληνική γλώσσα διανύει περίοδο κρίσης. Να ετοιμάσετε την ομιλία σας που θα εκφωνηθεί στη Βουλή των Εφήβων στην οποία θα επισημάνετε τα αίτια της κρίσης αυτής και θα παραθέσετε τρόπους με τους οποίους μπορεί να ξεπεραστεί αυτό το φαινόμενο, τονίζοντας τη συμβολή του σχολείου σε αυτή την προσπάθεια» (400 – 500 λέξεις).

Επικοινωνιακό πλαίσιο → ομιλία: απαιτείται προσφώνηση, αφόρμηση, αποφώνηση

Επιβεβλημένη κρίνεται:

- Απαιτείται συνειδητοποίηση του προβλήματος από την οικογένεια, η οποία χρειάζεται με την εφαρμογή του διαλόγου, να μεταδίδει στα νεαρά μέλη της τα ορθά γλωσσικά πρότυπα και να τους υποδείξει δημιουργικούς τρόπους αξιοποίησης του ελεύθερου χρόνου. Μέσα σ' αυτούς περιλαμβάνονται το διάβασμα, η επαφή με τη λογοτεχνία, τις Τέχνες, τα Γράμματα.
- Τα μέσα ενημέρωσης επιβάλλεται να συμμορφώνονται μ' ένα κώδικα δεοντολογίας, που να προωθεί το σεβασμό στην ελληνική γλώσσα. Παράλληλα υπεύθυνοι φορείς με τον έλεγχο εντύπων, εκπομπών, διαφημίσεων μπορούν να περιορίσουν και μελλοντικά να αποτρέψουν τη γλωσσική κακοποίηση που προωθούν τα μέσα ενημέρωσης.
- Καθοριστικός είναι και ο ρόλος που μπορεί να παίζει η πνευματική ηγεσία, όχι μόνο λειτουργώντας ως παράδειγμα προς μίμηση στη χρήση της γλώσσας αλλά και αναλαμβάνοντας την πρωτοβουλία να προσεγγίσει τον απλό πολίτη και ιδίως τη νεολαία, με την οποία χρειάζεται να επικοινωνεί ουσιαστικά και αδιάλειπτα.
- Σημαντική είναι και η ατομική πρωτοβουλία. Ο κάθε πολίτης οφείλει να κάνει την αυτοκριτική του και να διεκδικήσει γνήσιες διαπροσωπικές σχέσεις, που ανοίγουν το δρόμο στη γλωσσική καλλιέργεια.
- Με πρωτοβουλία της πολιτείας χρειάζεται να διοργανωθούν συνέδρια, ειδικές εκδηλώσεις, σεμινάρια με στόχο τη γνώση, τη διάσωση και τη διαφύλαξη της γλώσσας μας. Στην ίδια κατεύθυνση θα συμβάλλει η ευθυνοποίηση της πολιτικής ηγεσίας για την αποβολή κάθε είδους λεκτικού πληθωρισμού στον πολιτικό λόγο.

Σημαντικός είναι ο ρόλος της παιδείας που έχει χρέος

- να συντηρεί την επαφή του μαθητή με τις γλωσσικές του ρίζες και
- να συμβάλλει καθοριστικά στη γλωσσική του συγκρότηση, δίνοντας έμφαση στη γλωσσική διδασκαλία με την υιοθέτηση νέων παιδαγωγικών μεθόδων.
- Στην ίδια κατεύθυνση θα συντελέσει η οργάνωση βιβλιοθηκών στα σχολεία και η ώθηση του μαθητή στην επαφή με το βιβλίο και το διάβασμα.

(Μονάδες 40)

Επιμέλεια: Πατέρα Αγγελική

Διαγώνισμα 2^ο : «Ο διάλογος»
--

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Να αποδώσετε το περιεχόμενο του κειμένου περιληπτικά. (100 λέξεις).
 Κατά το δοκιμιογράφο ο διάλογος ως γνήσια συνομιλία μεταξύ των ανθρώπων υπολείπεται σήμερα. Και ενώ οι αρχαίοι Έλληνες δημιούργησαν και ανύψωσαν το διάλογο σε καλλιτεχνική και πνευματική δημιουργία, οι σύγχρονοι άνθρωποι μιλούν, αλλά δε διαλέγονται. Συνεπώς, κυριαρχεί ο βερμπαλισμός και η στείρα αντιπαράθεση, που συνθλίβουν το πνεύμα και αναστέλλουν την έκφραση νέων ιδεών και δημιουργημάτων. Σ' αυτό συντελεί και η σύγχρονη εποχή των γρήγορων ρυθμών ζωής και της αλλοτρίωσης. Γι' αυτό απαιτείται ο διάλογος να στηρίζεται στη νηφαλιότητα, την ανιδιοτέλεια, την παιδεία και την ψυχική επικοινωνία των συνομιλητών.
 (Μονάδες 25)
  2. Με ποιο τρόπο αναπτύσσεται η τρίτη παράγραφος του κειμένου;
    - Θεματική περίοδος: «Η σύγχρονη... όρου».
    - Λεπτομέρειες – σχόλια: «Μιλούν... απόψεών του», περίοδος.
    - Κατακλείδα: «Έτσι... οχλαγωγία».
 (Μονάδες 10)
  3. Α. Ποιο είναι το θέμα του κειμένου και ποια η θέση του συγγραφέα;
    - Θέμα κειμένου: Η αξία του διαλόγου.
    - Θέση συγγραφέα: Οι σύγχρονοι Έλληνες δεν συνομιλούν με εποικοδομητικό τρόπο.
 (Μονάδες 5)
- Β. Να χαρακτηρίσετε, σύμφωνα με το κείμενο, τις ακόλουθες προτάσεις ως σωστές (Σ) ή λανθασμένες (Λ) :
α) Οι Έλληνες δεν έχουμε χρησιμοποιήσει πολύ το λόγο.	Σ	Λ
β) Σήμερα δε συνομιλούμε κυρίως γιατί δεν υπάρχουν ευκαιρίες.	Σ	Λ
γ) Η συνομιλία επιδρά ευεργετικά σε ψυχή και νου.	Σ	Λ
δ) Ο διάλογος κλονίζει την σταθερότητα των απόψεων μας.	Σ	Λ
ε) Η μορφή επικοινωνίας έχει σήμερα αλλάξει.	Σ	Λ
- (Μονάδες 5)

4. Να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις του κειμένου με άλλες συνώνυμες, χωρίς να αλλοιωθεί το περιεχόμενό του.

- σπαταλούνται
- απλώνεται
- απαντήσεις
- αναπτυχθεί
- περιορίζουν

(Μονάδες 5)

5. α) Τι δηλώνουν οι διαρθρωτικές λέξεις: «Όμως», «Γιατί», «Έτσι»;

- όμως: αντίθεση
- γιατί: αιτιολόγηση
- Έτσι: συμπέρασμα

(Μονάδες 3)

- β) Να ετυμολογήσετε τις λέξεις:

- «ανεπανάληπτα» → Ανά + επί + λαμβάνω
- «προσχεδιασμένα» → Προ + σχεδιάζω
- «έμφυτη» → Εν + φυτεύω
- «καρποφορήσει» → Καρπός + φέρω

(Μονάδες 2)

6. Να εντοπίσετε 3 περιπτώσεις συνυποδηλωτικής χρήσης της γλώσσας και να τις αποδώσετε δηλωτικά.

<u>Συνυποδηλωτική</u>	→	<u>Δηλωτική</u>
<u>Την επροίκισε</u>	→	<u>την εφοδίασε</u>
<u>Το πνεύμα για να ανθοφορήσει</u>	→	<u>για να αναπτυχθεί</u>
<u>Ιδέες που έμειναν αγέννητες</u>	→	<u>που δεν εκφράστηκαν</u>

(Μονάδες 5)

7. ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ:

Στο κείμενο που διαβάσατε, ο συγγραφέας διαπιστώνει ότι σήμερα απουσιάζει η συνομιλία ως μορφή ουσιαστικής και απολαυστικής επικοινωνίας. Σε ένα άρθρο σας (400 - 500 λέξεις), που το προορίζετε για την ηλεκτρονική σελίδα (ιστοσελίδα) ή την εφημερίδα του σχολείου σας, να αναφέρετε την αξία του διαλόγου καθώς επίσης και τις βασικές προϋποθέσεις διεξαγωγής ενός πολιτισμένου διαλόγου.

Επικοινωνιακό πλαίσιο: άρθρο

Απαιτείται τίτλος

Για να υπάρξει λοιπόν πολιτισμένος διάλογος πρέπει να ισχύουν βασικές προϋποθέσεις:

- Ελευθερία έκφρασης των απόψεων όλων των συνομιλητών για ελεύθερη διαφωνία, που θα οδηγήσει στη σύνθεση των αντιθέσεων.
- Ειλικρίνεια και πειστικότητα με τη χρήση επιχειρημάτων και τεκμηριωμένου λόγου.

- Πολύπλευρη προσέγγιση ενός θέματος για την καλύτερη κατανόηση και ορθότερη αντιμετώπισή του.
- Σεβασμός των απόψεων των άλλων ακόμη κι αν υπάρχει διαφωνία, που άλλωστε είναι θεμιτή.
- Απουσία απόλυτης, δογματικής, μονόπλευρης άποψης, καθώς η μισαλλοδοξία, η ισχυρογνωμοσύνη και η προκατάληψη αναστέλλουν τη δημιουργική επικοινωνία.
- Νηφαλιότητα, διαλλακτικότητα, ώστε να αποφεύγονται ακρότητες και εμπάθειες

Το σχολείο ως βασικός φορέας αγωγής και κοινωνικοποίησης του ατόμου οφείλει να οργανώσει κατάλληλες δραστηριότητες για να ενισχύσει την ικανότητα διαλόγου των μελών της σχολικής κοινότητας:

- Τα μαθήματα να παρουσιάζονται από τους καθηγητές με ερωταπαντήσεις και συμμετοχή των μαθητών στη διαδικασία, ώστε να μην κυριαρχεί ο μονόλογος του δασκάλου.
- Ανάθεση εργασιών και ευρύτερων πρωτοβουλιών στους μαθητές, όπως η παρουσίαση ενός μαθήματος ή της επικαιρότητας μέσα από συλλογή άρθρων, για την ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας ως βασικής προϋπόθεσης διαλόγου.
- Προώθηση συνεργασίας μαθητών από ετερόκλητες ομάδες, ώστε να παταχθούν φαινόμενα εμπάθειας και μισαλλοδοξίας.
- Οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων, που θα περιλαμβάνουν θεατρικές παραστάσεις, κινηματογραφικές προβολές, συναυλίες, εκθέσεις βιβλίου και μορφών τέχνης
- Επικοινωνία με μαθητές από άλλα σχολεία ή άλλες χώρες με τη βοήθεια των ηλεκτρονικών μέσων και εκδρομές-επισκέψεις, ακόμη και στο πλαίσιο ανταλλαγής μαθητών.
- Διοργάνωση ημερίδων, συνεδρίων στο αμφιθέατρο του σχολείου ή στο πολιτιστικό κέντρο του δήμου, όπου θα διεξάγονται πλουραλιστικές συζητήσεις με τη συμμετοχή πολλών μελών του σχολείου.
- Συχνή σύγκληση μαθητικών συμβουλίων με τη συμμετοχή όλων των μαθητών στα κοινά του σχολείου, ώστε να προετοιμαστούν για τη συμμετοχή τους στα κοινά ως αυριανοί πολίτες.

(Μονάδες 40)

Επιμέλεια: Πατέρα Αγγελική

Διαγώνισμα 1^ο :
Κωνσταντίνος Χατζόπουλος, «Η Αννιώ» (απόσπασμα), 1868-1920

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Δραστηριότητα 1^η:

Να αναφέρετε τα πρόσωπα του κειμένου και να προσδιορίσετε τις μεταξύ τους σχέσεις.

Πρόσωπα του διηγήματος

- **Πρωταγωνιστής:** έφηβος, βιοπαλαιστής που ερωτεύεται την Αννιώ και προσπαθεί να διεκδικήσει την αγάπη της ενάντια στην κοινωνική καταπίεση της εποχής.
- **Αννιώ:** όμορφη κοπέλα του χωριού που ερωτεύεται τον έφηβο πρωταγωνιστή αλλά καταπιέζεται από τη μάνα της και τα κοινωνικά στερεότυπα και αδυνατεί να επιβάλλει τη θέση της.
- **Μάνα:** αυστηρή, σκληρή, αυταρχική, βλέπει τη ζωή χωρίς συναίσθημα, προσπαθεί να σταματήσει τον έρωτα των δύο παιδιών.
- **Συγγενής της Μάνας:** ο οποίος εκφοβίζει το νέο για να μην ξαναδεί την κοπέλα.
- **Αστυνόμος:** εκφοβίζει και αυτός το νέο καθοδηγούμενος από την οικογένεια της κοπέλας, φαίνεται από αυτό η σημασία που έδινε η κοινωνία για την τιμή της γυναίκας.
- **Αφεντικό:** υπερασπίζεται το νέο στον αστυνόμο για δικό του συμφέρον γιατί δύσκολα θα βρει αντικαταστάτη του στο μαγαζί αλλά και εκείνος προσπαθεί να του αλλάξει άποψη και να μην ξαναδεί την κοπέλα.

Δραστηριότητα 2^η:

«Και τη Λαμπρή και του Χριστού ... βρέθηκα μπροστά στον ίσκιο της»:

Στο απόσπασμα αυτό να αναφέρετε δύο (2) διαφορετικούς τρόπους συνάντησης των δύο ηρώων.

- Πηγάδι
- Αυλή του σπιτιού

Δραστηριότητα 3^η:

- α. Να χαρακτηρίσετε τη μάνα λαμβάνοντας υπόψη τη συμπεριφορά της απέναντι στους δύο ήρωες.

Να σχολιάσετε το κοινωνικό στερεότυπο που αντιπροσωπεύει.

Η μάνα είναι σκληρή και αυταρχική είναι ενάντια στον έρωτα των δύο νέων, αντιπροσωπεύει τα κοινωνικά στερεότυπα της εποχής, τα οποία αποκλείουν τις προγαμιαίες σχέσεις μεταξύ των νέων και αποβλέπει σε ένα καλό γάμο για το κορίτσι με κάποιον που θα έχει την ανάλογη οικονομική επιφάνεια και όχι ένα φτωχό παλικάρι που δε θα μπορεί να θρέψει την οικογένειά του και θα καταδικάσει την κοπέλα στην φτώχεια. Η μητέρα λοιπόν, αποβλέπει σε ένα καλό γάμο για την κόρη της, αναγκαία προϋπόθεση του οποίου είναι η αγνότητα της κοπέλας.

- β. *«Ήρθα να σου αφήσω γεια», της είπα «φεύγω σήμερα.» .... είπε και με κοίταξε θολά:*

Να εντοπίσετε στον παραπάνω διάλογο το κοινωνικό στερεότυπο που αφορά τις σχέσεις των δύο φύλων και να το σχολιάσετε συνοπτικά.

Οι σχέσεις μεταξύ αντρών και γυναικών ήταν απαγορευμένες εκείνη την εποχή, η σχέση μεταξύ τους έπρεπε να αποβλέπει στο γάμο, ένας νέος χωρίς χρήματα, δύσκολα μπορούσε να παντρευτεί, η ξενιτιά ήταν η μόνη λύση για όσους προσπαθούσαν να αποταμιεύσουν χρήματα. Οι νέοι αγαπιούνται αλλά καταλαβαίνουν ότι η αγάπη τους δεν μπορεί να ανθίσει στο κοινωνικό περιβάλλον που βρίσκονται. Με απλό τρόπο απαλλαγμένο από συναισθηματικές εξάρσεις αποφασίζουν να δώσουν ο καθένας τον αγώνα τους για να ολοκληρωθεί κάποτε η αγάπη τους.

Επιμέλεια: Πατέρα Αγγελική

Διαγώνισμα 2^ο :

Κ. Π. Καβάφης, «Τα παράθυρα», 1897-1903
--

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Δραστηριότητα 1^η:

Στην ποίηση του Καβάφη απαντούν στοιχεία τόσο της παραδοσιακής όσο και της μοντέρνας ποίησης.

- α. Να βρείτε τις ομοιοκαταληξίες του ποιήματος. Τι παρατηρείτε ως προς τον τρόπο που χρησιμοποιεί την ομοιοκαταληξία ο Καβάφης στο ποίημα αυτό;

Στην ποίηση του Καβάφη απαντούν στοιχεία τόσο της παραδοσιακής όσο και της μοντέρνας ποίησης.

Η ομοιοκαταληξία, σε όποια ποιήματα του Καβάφη υπάρχει, δεν προσθέτει τίποτε το ποιητικό. Όπως λέει χαρακτηριστικά ο Τέλλος Άγρας «σατανικότερος εμπαιγμός της ομοιοκαταληξίας δεν έχει ξαναγίνει. Σάτιρα αληθινά αριστοκρατική». Η ομοιοκαταληξία ηχεί και σαν παιγνίδι ή σαν ειρωνεία. Στο ποίημα «Τα παράθυρα» η ομοιοκαταληξία είναι ακανόνιστη: ομοιοκαταληκτούν ο 1^{ος} με τον 2^ο στίχο, ο 3^{ος} με τον 8^ο, ο 4^{ος} με τον 7^ο, ο 5^{ος} με τον 6^ο.

β. Στους στίχους του Καβάφη απαντούν συχνά διασκελισμοί¹. Να εντοπίσετε δύο διασκελισμούς στο ποίημα.

Με τους διασκελισμούς επιτυγχάνεται μια ρυθμική κίνηση του στίχου.

Χαρακτηριστικές περιπτώσεις αποτελούν:

- οι στίχοι 1 και 2: ... που περνώ / μέρες βαρυές...
- οι στίχοι 3 και 4: ... Όταν ανοίξει / ένα παράθυρο...

Δραστηριότητα 2^η:

α. «*μέρες βαρυές, επάνω κάτω τριγυρνώ*»:

Ποιο σχήμα λόγου χρησιμοποιείται στον στίχο; Ποια συναισθηματική κατάσταση εκφράζεται μέσα από αυτό;

- «*μέρες βαρυές*»: η μεταφορά δηλώνει το θέμα των περιορισμών, του εγκλεισμού και της απομόνωσης που έχει τεθεί στη ζωή του. Εδώ πρέπει να σημειωθεί πως οι βαριές μέρες που περνά ο ποιητής είναι αποτέλεσμα, όχι μόνο των περιορισμών που του θέτει η κοινωνία, αλλά και των περιορισμών που θέτει ο ίδιος στον εαυτό του.

β. Στο ποίημα αξιοποιείται η τεχνική της αντίθεσης. Να βρείτε τη βασική αντίθεση του ποιήματος.

Η βασική αντίθεση του ποιήματος συναντάται στους στ. 5-6: *Μα τα παράθυρα δεν βρίσκονται, ή δεν μπορώ / να τάβρω*. Τα παράθυρα συμβολίζουν τις αναζητούμενες από τον ποιητή αιτίες για την κατάσταση που έχει περιέλθει η ζωή του. Τα παράθυρα είναι συνδυσασμένα με την έννοια του φωτός κι αυτό που επιθυμεί ο ποιητής είναι να φωτίσει τα σκοτεινά σημεία της ζωής του, για να μπορέσει να κατανοήσει πώς έφτασε στο σημείο να βιώνει στη ζωή του πλείστους περιορισμούς και καταπιέσεις. Στον στίχο 5, που αποτελεί το κομβικό σημείο του ποιήματος, διαπιστώνει το ποιητικό υποκείμενο πως η αναζήτηση των λόγων για το δράμα της περιορισμένης του ζωής είναι μάταιη, κι αυτό είναι ίσως το καλύτερο, εφόσον, αν έβρισκε τα παράθυρα (τους λόγους), θα ερχόταν αντιμέτωπος με πράγματα που θα προτιμούσε να μην γνωρίζει ή να μην έχει συνειδητοποιήσει.

γ. Ο Καβάφης αξιοποιεί συχνά στα ποιήματά του ως σημείο στίξης τη διπλή παύλα. Να την εντοπίσετε στο ποίημα και να σχολιάσετε τη λειτουργία της.

Στην ποιητική του Καβάφη τίποτα δεν είναι τυχαίο τα ποιήματά του τα προσέχει και τα λειτουργεί ως την τελευταία λεπτομέρεια. Η στίξη, οι περίοδοι, οι παύσεις, όλα είναι υπολογισμένα, όλα υπηρετούν την «τέχνη της ποιήσεως», ακόμα και η τυπογραφική εμφάνιση. Το καθετί τεχνουργημένο με κομψότητα και καλαισθησία. Η διπλή παύλα στον 3^ο και 4^ο στίχο απομονώνει την τριτοπρόσωπη διατύπωση «*Όταν ανοίξει ένα παράθυρο θάνατι παρηγορία*», η οποία εκφράζει την ελπίδα του ποιητικού υποκειμένου για έξοδο από την κατάσταση του εγκλεισμού.

Επιμέλεια: Πατέρα Αγγελική

¹ «Ο **διασκελισμός** στην ουσία καταργεί μιαν αρχή και ένα αξίωμα της ποιητικής τέχνης: ότι δηλαδή κάθε στίχος πρέπει να εκφράζει ένα πλήρες και ολοκληρωμένο νόημα». (Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων, ΟΕΔΒ)